

Inculturatie van het christelijk huwelijk in Belgisch Kongo. 1919-1950. De beleidsvorming van de Missie-Oversten omtrent polygamie; hun richtlijnen aan de missionarissen en inwerking op het beleid van de Staat. (Betty Eggermont)

home **lijst** **inhoud** **vorige** **volgende**
scripties

DEEL II: DE STANDPUNTEN VAN DE KERK/ RICHTLIJNEN AAN DE MISSIONARISSEN

B. STANDPUNT NAAR BUITEN UIT.

I. STUDIE PER DOCUMENT.

1936-1945.

1. Vergadering van de Missie-Oversten in 1936

De Oversten kwamen opnieuw bijeen van 16 juni tot 28 juni 1936.([553])

1.1.Het document.

De gezinsproblematiek komt ter sprake in het rapport over "l'action sociale", dat voorgedragen wordt door Mgr. Six. De geluiden die in deze bijdrage te horen zijn, lijken bijna op een verademing; geen alarmkreten, niets dan goed nieuws. Polygamie komt niet aan bod. Ook hier weer kan met een 'principeel' deel onderscheiden van een meer 'praktisch'.

1.2.De taak van de Kerk.

De Kerk heeft tot taak het oprichten van een christelijke sociale orde.

"Au Congo, nous avons, non à restaurer, mais à édifier un ordre social chrétien sur les ruines de la société païenne, en visant l'individu, la famille, la communauté toute entière."([554]) Het is ons evenwel niet duidelijk of "les ruines" een kenmerk is van de heidense maatschappij of van een aangetaste heidense maatschappij. In elk geval, nergens wordt in de tekst melding gemaakt van een aftakelende kolonie.

De Kerk heeft haar taak op familiaal vlak. "L'Eglise a (...) été chargée par Dieu de préciser les conditions du mariage chrétien (...)."([555]) Bij het onderwijs komt de opvoeding van de inlandse vrouw ter sprake. "Le relèvement de la femme indigène, tous les missionnaires l'ont compris, doit aller de pair avec celui des hommes." De familiale situatie verbetert onder invloed van de missionarissen.

De verslaggever blijft stil staan bij de ervaring van pater Van Wing.([556])

"Une évolution familiale extrêmement importante due à l'initiative du R.P. Van Wing mérite d'être signalée et proposée aux réflexions de la Conférence. Les Chefs de Missions y reconnaîtront des résultats au moins fragmentaires obtenus aussi dans leurs circonscriptions respectives."

Aangaande de problematiek polygamie, levert dit experiment volgende resultaten op. De bruidsschat kent een maximumgrens van 200 frank. De waarde van de bijkomende giften aan de ouders, kunnen het bedrag van 50 frank niet overschrijden. "mais on tolère en plus le coq et la poudre traditionnels". De weduwe kan zich losmaken van haar stam. Bij het overlijden van haar man, blijft zij in zijn dorp. Haar schoonouders en schoonbroers nemen haar bescherming op zich, en kunnen geen terugstorting eisen van de bruidsschat.

Dit experiment werd doorgevoerd in andere missies die voldoende geëvolueerd zijn. Meer bepaald in Lemfu, Kimpako, Ngidinga, Mpese, allen in het vicariaat Kisantu.([557])

1.3.De taak van de Staat - Kritiek op het beleid van de overheid?

De Staat moet een juridisch statuut verlenen aan de gezinnen. Dit statuut moet conform zijn aan de natuurlijke wet. Bij de christelijke gezinnen moet zij de wetten zoals die door de Kerk worden voorgeschreven, respecteren.([558])

Op andere plaatsen in de bijdrage worden woorden van de administrateurs geciteerd of wordt de sociale actie van de Staat geloofd.

"Nous devons rendre un hommage sincère au Gouvernement qui par ses lois et ordonnances a si sagement réglementé le recrutement de la main-d'oeuvre et lui a assuré des conditions de travail et de vie hygiéniques et plus conformes aux exigences de l'existence familiale."([559])

2. Commissie ter Bescherming van de Inlanders, 1938.

In 1938 kwam de Beschermingscommissie terug bijeen.([560]) De proces-verbalen van deze vergadering vonden wij niet terug in de Afrikaanse archieven. We moeten ons tevreden stellen met wat verscheen in het Rapport aan de Koning. We kunnen enkel nagaan in hoeverre de krachtlijnen van de wensen die de missionarissen vroeger naar voor brachten terug te vinden zijn in deze publikatie.

2.1.De toestand in de kolonie: alarmerend.

Zowel in de buitengewoonrechtelijke centra als in de dorpen is de toestand alarmerend. En op demografisch en op moreel vlak is er sprake van een ontwrichting. De oorzaken van dit onevenwicht zocht de commissie hoofdzakelijk in de economische sfeer. De commissie boog zich over de problematiek van de buitengewoonrechtelijke centra. De historische ontwikkeling van deze centra gebeurt in zo'n danige omstandigheden dat zij meer en meer een problematisch karakter krijgt. De Staat zou al het mogelijke moeten doen om in deze centra een normale demografische situatie te creëren en de ontwikkeling van het familiale leven te stimuleren.([561])

Nauw aansluitend bij de problematiek van de buitengewoonrechtelijke centra, wijst de commissie er op dat de aantrekkingskracht van de Europese centra zodanig groot is dat bepaalde dorpen leeglopen. Bijna alle volwassen mannen verlaten het dorp. Enkel ouderen, vrouwen en kinderen blijven achter. De jonge mannen boden zich spontaan aan om in de Europese ondernemingen te werken. Velen onder hen bleven, ook al was het contract afgelopen.([562])

Op het einde van het rapport meldt de Commissie dat er onder grote delen van de bevolking een erge morele ontucht en een sterke afzwakking van de algemene discipline is. Deze ontstaat onder druk van een erg snelle economische en technische verandering. Een van de leden van de Commissie luidde de alarmklok aangaande de situatie in Stanleystad. De nataliteit neemt er met grote schreden af.([563])

2.2.Voorgestelde oplossingen.

Bij de voorgestelde oplossingen stelt de Commissie voor de economische activiteiten aan te passen aan de problematiek. De wensen die voortvloeien uit de vaststelling van een morele ontucht, hebben hoofdzakelijk betrekking op het bijsturen van de economische bedrijvigheid.([564]) Bij het probleem van de dorpen, willen zij een aanpassing van de dorpen aan de economische activiteit.

Het lijkt hen interessant de oude dorpen die leeglopen te verplaatsen en de inwoners te hergroeperen in de nabijheid van de industriële centra die indirect de aanleiding gaf tot deze exode.([565]) Enkel in de buitengewoonrechtelijke centra geloven zij in het heil van het familiale leven. De Staat zou al het mogelijke moeten doen om in de buitengewoonrechtelijke centra een normale demografische situatie te creëren en de ontwikkeling van het familiale leven te stimuleren. Alle sociale hulp zou moeten verleend worden aan werken ter bescherming van de vrouw en het jonge meisje.([566])

De lokale belastingen die in bepaalde regio's geheven worden op alleenstaande vrouwen in de centra, heeft negatieve gevolgen. Er zou nochtans niets in de weg

mogen worden gelegd, om te komen tot een demografische situatie die tot een normale familiale toestand zou kunnen leiden.([567])

2.3.Eigenschappen van polygamie.

De polygaam is kind van zijn tijd. De oorzaken van en de middelen tegen de stabilisatie of de toename van polygamie liggen in de economische wereld. De commissie wijst erop dat de verplichte culturen, als indirect gevolg hebben dat de polygamie stabiliseert of verergert. Hetzelfde kan gezegd worden van de productie door vrouwen. Zij zouden een verrijking voor de inlander betekenen. De polygaam investeert zijn nieuwe rijkdom gauw terug in bijkomende vrouwen. Hier is eerder sprake van lijfeigenschap ("servage domestique") dan van polygamie.

Zijn "immoraliteit" staat in het verslag niet centraal. De jonge meisjes en de vrouwen zouden moeten beschermd worden, niet tegen een polygaam die ze wel eens zou kunnen opkopen, maar tegen de algemene losbandigheid in de buitengewoonrechtelijke milieus. (cfr. supra)

2.4.Voorstellen omtrent andere familiale kwesties.

De strijd tegen polygamie is in deze context vrij beperkt. De overheid zou een belasting moeten heffen die de inlander van investeringen in vrouwen weerhoudt. De Commissie herhaalt de wens om een belastingsvrijstelling van vruchtbare monogame gezinnen. De wensen omtrent de vrijheid van vrouwen wordt niet meer herhaald.([568])

Op het punt van het decreet omtrent overspel en bigamie, blijft er bij ons een onduidelijkheid. Gezien hun voorgaande vragen met betrekking tot monogamie tot nog toe weinig opleverden, willen zij kort en bondig zijn. "Que le législateur d'urgence, édicte une disposition pénale punissant sévèrement tout séducteur commettant l'adultère avec la femme unie par des liens d'une mariage monogamique, qu'il s'agisse de mariage coutumier, civil ou religieux." Met deze tekst willen zij een punt zetten achter de aanslepende discussies.([569])

De commissie neemt het woord bigamie niet in de mond. Voor ons is het niet duidelijk of zij de vroegere definities ervan indachtig waren. "De bigaam is een overspelige die zijn toestand op basis van valse verklaringen, probeert te legaliseren."([570]) We weten uiteindelijk niet wat de aanpak is die zij voorstaan ten overstaan van polygamie. Ofwel willen zij alle monogame huwelijken beschermen en kan polygamie geen uitbreiding meer nemen. Ofwel willen zij de polygamie enkel via een systeem van belastingen bijsturen.

De Commissie legt de nadruk op de fundamentele principes van de traditionele inlandse politiek. Dit moet ons inziens op de achtergrond van hun alarmkreet gezien worden. Zij leggen hierbij de nadruk op een geleidelijke assimilatie. Het experiment van pater Van Wing([571]) is hierbij voorbeeldstrekkend.

Zij nemen de bepalingen van de Ondercommissie van Elisabethstad in 1936-1937 over. De assimilatie is het uiteindelijke doel van de politiek. Deze assimilatie echter moet met de grootste omzichtigheid gebeuren. Eenmaal de inlanders deze graad bereikt hebben, moeten zij dan ook de volledige gelijkheid terugvinden in de Europese maatschappij.([572]) Onder de titel "evolutie van de gewoonte" bespreekt de bijeenkomst de ervaring van pater Van Wing in dit verband. Wij bespraken dit al eerder toen hij zijn experiment voorstelde aan de Missiologische Week in 1927. De geboekte resultaten werden tot nog toe in geen enkel opzicht gecompromitteerd. De Commissie zou willen dat dergelijke initiatieven gestimuleerd werden. Zij brengen de inlandse bevolking geleidelijk naar een betere beschaving.([573])

Het onderscheid die de Commissie in 1931 maakte tussen grote en kleine immatriculatie, lieten zij nu achterwege. De Minister van Koloniën had een Commissie opgericht die een voorontwerp zou voorbereiden hieromtrent. Het resultaat werd opgestuurd naar de Gouverneur-Generaal. Hij verzond op zijn beurt deze tekst naar de beschermingscommissie om het in hun archieven te bewaren.([574])

Zij stellen nu een andere oplossing voor. Zij achten het belangrijk dat alle wettelijke gevolgen van de immatriculatie in werking treden. In de praktijk was deze wet tot dan toe inefficiënt gebleken. De toetreding van een inlander tot het geschreven recht, zou een bevrijding van zijn oud statuut moeten verzekeren. De commissie doet een voorstel omtrent de toetredingsvoorwaarden tot het verkrijgen van het nieuwe statuut. Onder meer zou de inlander hiervoor, indien hij gehuwde is, monogaam moeten zijn. Zijn echtgenote zou moeten instemmen met de verandering van het statuut.

Dat de commissie afstand neemt van een systeem met twee soorten immatriculaties, stelt ons voor vragen. Had dit voorstel van Mgr. de Hemptinne een vertraging van het dossier polygamie tot gevolg? Of staat de annulatie daar totaal los van?

2.5.Standpunt van de Oversten?

Het lijkt ons moeilijk om er een standpunt van de Oversten uit te reconstrueren. Zeker is dat de bepalingen van deze beschermingscommissie erg verschillen van eerder genoteerde uitspraken. Daarbij zijn de bepalingen in verband met de immatriculatie en polygamie opvallend. De nieuwe geluiden bij de polygamie-problematiek liggen volledig in de lijn van wat pater Van Wing later zou verdedigen, in tal van publicaties

en in de Koloniale Raad. Het lijkt ons echter voorbarig te concluderen dat één van de aanwezige missionarissen zijn standpunt zou verwoorden.

Wijzen we er voorts nog op dat de Hemptinne aanwezig was op de ondercommissie van Elisabethstad in 1936. Toussaint was er ook.([575])

[home](#)   [lijst
scripties](#)   [inhoud](#)   [vorige](#)   [volgende](#)

[553] Deuxième Conférence Plénière des Ordinaires des Missions du Congo Belge et du Ruanda-Urundi. Présidée par S.E. Mgr. le Délégué Apostolique. Léopoldville, 16-28 juin 1936. Verder in de tekst duiden we deze bron aan met CP 1936.

Op de bijeenkomst waren aanwezig: Mgrs. De Clercq, Huys, De Boeck, Van Uytven, Lagae, Leys, Cuvelier, Verwimp, de Hemptinne, Van Goethem, Matthysen, Verfaillie, Stappers, Six, Vanderhoven, Tanghe, Haezaert, Sak, Wantenaar, Blessing, Paters Dekempeneer, Pierard, Allard.

De secretarissen zijn; Mgr. Reggio, secretaris van de Apostolische Delegatie, paters Mol, en Lietaert.

[554] CP 1936, p.148.

[555] CP 1936, p.148.

[556] We zagen die ervaring al eerder in de studie, bij de bespreking van de Missiologische Week in 1927.

[557] CP 1936, p.159.

[558] CP 1936, p.150.

[559] CP 1936, p.152.

[560] GUEBELS (L.). Relation complète des travaux de la commission permanente pour la protection des indigènes., Gembloux, Duculot, s.d., p.510.

Op deze vergadering zijn de missionarissen en zendelingen samen, ruim in de meerderheid. Meer bepaald zijn Mgrs. Six, Verwimp, de Hemptinne, en Van Uytven aanwezig voor wat de katholieke betreft. De zendelingen Wazkelin Coxill, Kellersberger en Pugh zijn de protestantse vertegenwoordigers. De niet missionarissen zijn Mortejan, Dufour, Toussaint en Van de Castele.

[561] *ibid.*, p.543-544.

[562] *ibid.*, p.554-556.

[563] *ibid.*, p.612-613.

[564] *ut sup.*

[565] *ibid.*, p.554-556.

[566] *ibid.*, p.543-544.

[567] *ibid.*, p.601-602.

[568] *ibid.*, p.516.

[569] *ibid.*, p.517 en p.554.

[570] Zie voorstel Jaspar en voorstel Rolin.

[571] Zie Missiologische Week, 1927, en CP 1936.

[572] ibid., p.534-535.

[573] ibid., p.564.

[574] ibid., p.514.

[575] ibid., p.438.

